

5. Demokratyczne Standardy Prawa Wyborczego Rzeczypospolitej Polskiej. Teoria i Praktyka / pod red. Ferdynanda Rymarza. – Warszawa : Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego, 2005. – 412 s.
6. Dlaczego i jak uczestniczyć w wyborach samorządowych? / pod red. H. Lisickiej. – Wrocław : Wydawnictwo Prawo Ochrony Środowiska, 1994. – 168 s.
7. Mordwilko J. Z prac nad udoskonaleniem prawa wyborczego do organów samorządu terytorialnego / J. Mordwilko // Samorząd Terytorialny. – 1993. – № 1–2. – S. 140–144.

В статье исследованы правовые рамки проведения избирательной кампании во время выборов в местные органы власти в Республике Польша. Анализируются позитивные и негативные аспекты законодательства относительно регулирования избирательной кампании.

Ключевых слова: выборы, избирательная кампания, избирательное законодательство.

The article examined the legal framework of the campaign in the elections to local authorities in Republic of Poland. The positive and negative aspects of the legislation as to regulation of the election campaign were analysed.

Key words: election, campaign, election legislation.

УДК 314 (477)

ББК 66.2 (4 Укр)

Уляна Черенова

ТРУДОВА УКРАЇНЬСЬКА МІГРАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

У статті узагальнено характерні риси української трудової міграції. Досліджено, що переважна частина мігрантів не є сезонними працівниками. Процеси глобалізації та прагнення України до вступу в ЄС не повинні стати загрозою, а, навпаки, передбачати успіх ринкових перетворень і демократичних відносин.

Ключові слова: українська трудова міграція, євроінтеграція, глобалізаційні процеси.

Стрімкі зміни в економіко-соціальній сфері життя нашої країни, збільшення міжнародного обміну товарами й послугами, інтеграційні процеси на початку ХХІ століття, які охопили всі сфери життєдіяльності держав, прискорили міграцію не тільки капіталів, але й робочої сили. З кожним днем зростають потоки масових міграційних переміщень, які впливають на всі сфери життєдіяльності країни. Проблема української міграції стає дедалі актуальнішою й містить у собі ряд позитивних і негативних моментів у період глобалізації та євроінтеграції. Вітчизняні науковці – І.В.Івахнюк, О.А.Малиновська, О.В.Позняк, І.М.Прибиткова, Л.Л.Рибаківський, Ю.І.Римаренко – зробили вагомий внесок у вивчення теорії та практики міжнародної трудової міграції, нормативно-правових аспектів її регулювання. Вивченню причин і наслідків міграційного руху присвячені праці відомих зарубіжних учених: Дж.Кларка, Д.Массея, А.Портеса, Дж.Салта, С.Сассен [5, с.82]. Проблеми міжнародного переміщення українських трудових ресурсів відображені в працях зарубіжних науковців, таких як: В.Ісаїв, В.Сатцевич, Дж.Солт, К.Уоллес, С.Ципко та ін. [4, с.85]. Проводилися фундаментальні дослідження кожної з чотирьох хвиль української еміграції професором В.Сатцевичем (Канада), який у результаті дослідження окреслив ряд проблем, що можуть виникнути в майбутньому в результаті міжнародних міграційних переміщень. Ряд учених продовжує працювати над подальшими дослідженнями щодо пошуку шляхів оптимізації еміграційних процесів методами вивчення, контролю й захисту.

Мета дослідження – простежити вплив інтеграції України до ЄС та глобалізаційних процесів на міграційні потоки.

Міграційні процеси зумовлені нерівномірністю умов, можливостей соціально-політичного, технологічного-комунікаційного та економічного розвитку різних країн. Така особливість завжди буде провокувати міграційні процеси з менш розвинутих країн до розвинутих і стабільних у своєму розвитку держав. С.Кастелз, Г.Козак розглядають мігра-

ції як результат глобальної структурної нерівномірності між країнами, як об'єктивно зумовлене явище, що є формою перетворення робочої сили на товар.

У період перебування України в складі СРСР справжня міждержавна трудова еміграція фактично була відсутня. Кількість емігрантів визначалася кількома десятками, рідше – сотнею осіб на рік. Тому саме перехід на ринкову економіку, інтеграція у світове господарство спричинили сплеск еміграції працездатного населення, відплив кваліфікованих кадрів за межі нашої держави.

Серед причин, які стимулюють процес міграції, більшість дослідників виокремлюють: економічні кризи, вищі стандарти праці, якості життя в економічно розвинених країнах, попит на дешеву робочу силу. Згідно зі статистикою, загалом у світі близько 200 млн осіб залучені до процесів міжнародної міграції. За різними оцінками від 2 до 5 млн українців постійно чи тимчасово перебувають за кордоном, причому еміграція відбувається на тлі критичного загострення демографічної кризи, яка супроводжує глибоку трансформаційну кризу [3, с.135]. Частина громадян України, які офіційно працевлаштовані за кордоном, для країн ЄС протягом 1996–2005 рр. варіювала в середньому в межах 60–70%. Загальна чисельність офіційно працевлаштованих громадян України в країнах Євросоюзу станом на 2005 р. становила 56,5 тис. осіб, а за неофіційними даними, ураховуючи легальних і нелегальних мігрантів, сягала 3–4 млн осіб. У подальшому на 2008–2010 рр. зберігалася тенденція зростання [3, с.137]. Можна сміливо погодитись, що в Україні, згідно з різними джерелами щодо статистики кількості наших громадян, які перебувають за кордоном, немає однозначної інформації щодо кількості та регіональних особливостей міграції українців за кордоном. Ці дані коливаються від 2 до 7 млн осіб. На думку уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Н.Корпачової, можна говорити про не менш як 5 млн чол., які щорічно перебувають за межами країни на “заробітках” [5, с.33]. На основі даних вітчизняних і міжнародних фахівців було проведено дослідження: ураховуючи оцінки кількості грошових переказів трудових мігрантів в Україну, реально можна говорити також про 5 млн українців, які тимчасово або постійно перебувають за кордоном [1, с.88]. А це піднімає ряд проблем, таких як відплив висококваліфікованих кадрів, демографічна криза та ін. Розходження в цифрах виникає також через питання характеру еміграції, тобто сезонна чи постійна, але можна простежувати її стрімке зростання, що не викликає сумнівів. Стосовно сезонної міграції, згідно з різними дослідженнями, існує ряд причин, які її стримують, – це й витрати на дорогу, жорсткі умови контрактів з роботодавцем, прагнення не зупинятися на одній роботі, а здобути документи й переїжджати в інші, більш розвинуті країни світу. Також про сезонну міграцію можна говорити стосовно тих країн, де є спільний кордон, наприклад Польща [1, с.89]. 34% опитаних хочуть залишитись у країні перебування назавжди на легальних умовах. Дослідження Є.Гуцула на прикладі українських емігранток в Італії свідчать про бажання повернутись на батьківщину. 60,1% українок одружені й залишили вдома сім'ю, 28, 5% залишили вдома по одній дитині, майже половина – по двоє дітей, 6,9% – по троє, 0,8% – четверо й більше [1, с.90].

Головним спонукальним мотивом еміграції українців до інших країн було і є очікування вищого рівня заробітної плати. Як свідчить статистика, саме рівень заробітної плати за кордоном на сільськогосподарських і підсобних роботах вищий у 2–3 рази, у будівництві, на автотранспорті та у сфері послуг – у 10–12 разів, на морському транспорті, у програмуванні, у сфері освіти, охорони здоров'я – у 15–40 разів, ніж в Україні [4, с.85]. Згідно з дослідженнями журналу “Експерт-Україна”, більшість українських трудових мігрантів задіяні на будівництві, присадибному господарстві, у догляді за пенсіонерами, у промисловості. За даними Н.Карпачової, більшість українців задіяна в транспорті, добувній промисловості та приватному секторі [1, с.88]. Зростає кількість українських мігрантів-підприємців малого та середнього бізнесу. Сфера працевлаштування українців за кордоном відрізняється залежно від країни перебування. У Польщі,

Чехії, Словаччині, Португалії люди працюють здебільшого у сферах будівництва та присадибному господарстві. А в Італії, Великобританії, Німеччині, Іспанії робота полягає в догляді за хворими, пристарілими людьми, що й пояснює велику кількість українських жінок-емігранток. США, Канада, Ірландія, Ізраїль потребують програмістів, медиків, підприємців. Також возз'єднання із сім'ями й бажання назавжди покинути рідну батьківщину стає основною притаманною рисою четвертої хвилі еміграційних процесів. Згідно з опитуванням, вісім із кожних десяти опитаних мігрантів хочуть залишитися на постійному місці проживання в країні-імпортері робочої сили [4, с.87]. Зокрема, А.Дальський стверджує, що 15% українських мігрантів чітко визначилися з постійним місцем перебування й проживання за кордоном, а Є.Дикий вважає, що 50% планує повернення на батьківщину.

Процеси євроінтеграції, вступу до ЄС, де зняті всі перешкоди й обмеження для міждержавної міграції, завжди будуть супроводжуватися переміщенням робочої сили. Багато науковців погоджуються, що, окрім загроз у процесі міграційного буму, є й позитивні моменти. Щорічно українські мігранти інвестують у власну державу 19 млн дол. США, кожна друга сім'я отримує матеріальну допомогу від родичів, друзів, які перебувають за кордоном, що стає одним з основних джерел грошових надходжень. У результаті цього зменшується рівень бідності та безробіття, збільшується ємність внутрішнього ринку, відкриваються можливості в здобутті освіти дітей, підвищення кваліфікаційного рівня, а також можливості для будівництва чи готового придбання власного житла й товарів тривалого користування. Усе це піднімає економіку нашої держави, пом'якшує суспільно-економічну ситуацію. Також країни імміграції отримують чималу вигоду в розвитку всіх сфер життєдіяльності за рахунок наших співвітчизників. Прихильником цієї думки є представник теорії “технологічного розвитку” Дж.Л.Саймон, який вважає, що міграційні процеси несуть у собі позитивний заряд для економічного та демографічного розвитку, є умовою процвітання суспільства, яке приймає емігрантів [6, с.33]. Але, з іншого боку, глобалізаційні процеси й прагнення вступу до ЄС, де знімається ряд обмежень, таких як вільне пересування в межах ЄС, більше можливостей у пошуку роботи, несуть у собі приховану загрозу: відтік кваліфікованих кадрів, демографічну кризу, збільшення напруги у відносинах із сусідніми країнами за наявності неефективності існуючого на сьогодні міграційного режиму. І для того, щоб уникнути проблем утрати кваліфікованих кадрів, наша держава має проводити продуману політику в міграційній сфері. Це має відбуватися не шляхом адміністративного контролю, введення жорстких санкцій, а шляхом укладення двосторонніх міждержавних угод про умови міграції й реєстрації після певного терміну роботи за кордоном українських мігрантів. Ідея введення певного строку в угодах, можливо б, сприяла поверненню емігрантів, гарантувала захист їх прав у країні-імпортері робочої сили. Другим важливим питанням є проблема працювати за фахом без так званого “перезахищення” диплому за кордоном, на який витрачається чимало часу й через це втрачається кваліфікація. Наші українці стикаються з проблемою переоцінки диплома про освіту до вимог спеціаліста в даній країні. А якщо освіта здобута за кордоном, то після повернення стикаються із проблемою визнання диплома про освіту у своїй країні. Саме тому на парламентських слуханнях на тему “Закордонне українство, сучасний стан та перспективи розвитку” у Верховній Раді, які відбулися 14 жовтня 2009 року, однією з вимог українських емігрантів стала потреба визнання в Україні закордонних дипломів про освіту [2, с.4]. Також виокремлюють і потребу перекваліфікації для подальшої роботи за фахом. Ця проблема виникає через невідповідність навчальних планів, програм та освітньо-кваліфікаційних вимог із тими, які застосовуються країнами ЄС. Як показує досвід і статистика, багатьом нашим співвітчизникам вдається перекваліфікуватися, підвищити свій професійний рівень. Укладення угод з урахуванням усіх проблемних аспектів у міграційній сфері, уведення строків перебування за кордоном дасть можливість уникнути проблеми втрати робочої сили й перенесення європейського досвіду, що прискорить процеси євроінтеграції нашої країни.

Як показав досвід Польщі, за два роки після здобуття права легально працевлаштовуватись у розвинутих країнах ЄС понад 2 млн висококваліфікованих і найбільш працездатних поляків залишили свою країну. І водночас місцеві фірми не могли знайти необхідних працівників навіть за умови, що безробіття в країні становило 20% економічно активного населення, а серед молоді – більше 30% [4, с.88].

Існування так званої “блакитної карти”, яка має набрати чинності 2011 р., також є важливим питанням для українських емігрантів у напрямі з’єднання із сім’ями [6, с.17]. Цей документ надає мігрантам можливості приєднання до членів сім’ї, швидкого працевлаштування, дає статус особи, яка має можливість легального перебування, отримання житла, законного перебування на території іншої держави в пошуках роботи.

Сьогодні яскраво простежується тенденція посилення боротьби за людський капітал, міграційні потоки постійно ускладнюються, перетворюються в стихійний і непередбачуваний процес. Відбувається тенденція посилення мобільності людей у пошуках використання власного трудового потенціалу, що трансформується в неефективні форми розвитку міграції, збільшуючи чисельність нелегальних мігрантів. Як уважає Є.Гуцул, суттєвого повернення мігрантів не передбачається, а виїзд нових зростає. На його думку, державні органи влади досі активно не займаються моніторингом процесів трудової міграції, вони фіксують лише інформацію стосовно офіційної міграції [1, с.91]. Для запобігання масового відпливу українських емігрантів слід підняти економіку держави, щоб люди могли працювати й підвищувати професійний рівень на території своєї батьківщини. А це, у свою чергу, наблизить нашу державу до вступу до ЄС, дасть можливість переглянути й удосконалити багато проблемних моментів у різних сферах життєдіяльності країни. Це ще раз підтверджує думку про те, що міграційні процеси набули важливого соціально-економічного й політичного значення в сучасному світі.

Вплив стратегії інтеграції України до ЄС нерівномірний, що, з одного боку, відкриває перспективу, а з другого, піднімає ряд питань. Усе це залежить від рівня розвитку країни, рівня освіченості та професійної кваліфікації мігранта, його сфери зайнятості й національних традицій. Хотілось би погодитись із рядом авторів, що міграція – це постійний процес, який в умовах глобалізації, відкриття кордонів, прагненні України до вступу в ЄС буде тільки набирати свою силу й масштаби. Розширення ЄС передбачає активну еміграцію з країн-членів ЄС. Згідно з даними, до Великобританії найбільше виїхало поляків – майже 200 тис. чол., 50 тис. литовців, 40 тис. словаків, по 30 тис. латвійців і чехів. Ірландія та Швеція відкрила свої ринки для мігрантів з нових країн ЄС. Незважаючи на негативні прогнози щодо відкриття кордонів, міграція не призвела до економічної катастрофи. Згідно з даними Європейської комісії, яка в лютому 2006 року опублікувала звіт, де оцінила ефект міграції зі Сходу на Захід ЄС як “виключно позитивний” [1, с.91]. Українці від’їжджають працювати до Португалії, тоді як самі португальці їдуть на заробітки до Франції. Також українці замінюють поляків, а поляки й чехи емігрують до Греції та Ірландії. Прибалти прагнуть до Швеції, а шведи – до Норвегії. Відбувається своєрідний обмін працездатного населення й обмін досвідом, що робить ринок праці ще більш гнучким. Ураховуючи масштабність і масовість міграційних процесів, потрібно сформувати чіткі механізми регулювання їх, щоб вони були корисними не тільки для країн високорозвинутих, але й для нашої батьківщини при продуманій державній політиці. Н.Корпачова пропонує використати досвід Мексики у сфері державного управління міграційними процесами, де проблема міграції постійно перебуває під контролем парламенту та уряду Мексики.

Українські емігранти повинні чітко розуміти, що вони покидають рідну батьківщину не тільки задля покращення матеріального становища своєї родини, а це ще й можливість збагатити свій досвід, підвищити кваліфікацію, здобути професійні навички, що насправді покращить життя. Низькі доходи в рідній державі будуть надалі стимулювати пошук роботи в інших країнах, відповідно, українська міграція буде дедалі збіль-

шуватися, що не є загрозою при продуманій міграційній політиці держави. Надходження українських мігрантів, не тільки грошових, але й обмін досвідом, має підтримуватися державою й спрямовуватися в бік рідної батьківщини, що, у свою чергу, прискорить її соціально-економічний розвиток.

Таким чином, інтеграція до європейських структур є стратегічною метою України. Урахування досвіду й знань країн ЄС збільшує можливості побудови розвинутої економіки нашої держави, є найкращим засобом реалізації національних інтересів і зміцнює позиції України у світі. Українська міграція в процесі глобалізації та євроінтеграції має виступати не як загроза, а як ланка поєднання з іншими розвинутими країнами. Інтеграція в рамках ЄС вважається для країн-претендентів визнанням їх успіхів у справі ринкових перетворень і демократичних відносин.

1. Гайдуцький А. П. Характерні риси української трудової міграції за кордоном / А. П. Гайдуцький // Економіка та держава. – 2007. – № 9. – С. 82–86.
2. Смітюх Г. Державна політика в галузі трудової міграції потребує вдосконалення / Г. Смітюх // Голос України. – 2010. – 21 січня. – С. 4–5.
3. Мокій А. Міжнародна трудова міграція в Україні та проблеми формування інституцій у процесі поглиблення євроінтеграції / А. Мокій // Українська міграція до Європи та розв'язання пов'язаних із нею регіональних проблем : зб. матеріалів міжнар. наук. конф., 24 берез. 2008 р., м. Тернопіль / за заг. ред. О. С. Власюка. – К. : Фоліант, 2008. – С. 135–137.
4. Ромащенко Т. Актуальні проблеми сучасної української трудової міграції / Т. Ромащенко // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 84–90.
5. Старинська Т. О. Глобалізація та трудова міграція: наслідки впливу / Т. О. Старинська // Трибуна. – 2009. – № 1–2. – С. 32–33.
6. Цирфа Ю. ЄС лібералізує ринки праці / Ю. Цирфа // Віче. – 2009. – № 1–2. – С. 16–17.

В статье обобщены характерные черты украинской трудовой миграции. Исследовано, что подавляющая часть мигрантов не является сезонными работниками. Процессы глобализации и стремления Украины к вступлению в ЕС не должны стать угрозой, а, наоборот, предусматривать успех рыночных превращений и демократических отношений.

Ключевые слова: украинская трудовая миграция, евроинтеграция, процессы глобализации.

The article summarizes main characteristics of Ukrainian labour migration abroad. It is determined that mainly migrants' work is not seasonable. The processes of globalization and inspiration of Ukraine to enter the EU can't be a threat. On the contrary they are on their way to predict success of market transformations and democratic relations.

Key words: Ukrainian labour migration, eurointegration, globalization processes.